

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

РУДЕНКО Марина Юріївна

УДК 81'276

**АРГО, ЖАРГОН І СЛЕНГ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ Й АМЕРИКАНСЬКОМУ
МОВОЗНАВСТВІ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ**

10.02.15 – загальне мовознавство

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Одеса – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі германської та слов'янської філології Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Глущенко Володимир Андрійович,
Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет», завідувач кафедри германської та слов'янської філології.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Гліаді Олександр Іванович,
Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, завідувач кафедри методик дошкільної та початкової освіти;

кандидат філологічних наук, доцент
Вусик Ганна Леонідівна,
Бердянський державний педагогічний університет, доцент кафедри української мови та славістики, заступник декана з наукової та міжнародної діяльності факультету філології та соціальних комунікацій.

Захист дисертації відбудеться «25» квітня 2019 року о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 41.053.05 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65045, м. Одеса, вул. Єврейська, 25.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розісланий «26» березня 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т. А. Дружина

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Наукове дослідження соціальних діалектів виникло в XIX ст. Вивченням проблем соціальної діалектології упродовж XIX ст. – початку XXI ст. займалися і займаються вчені різних країн. Це мовознавці з України, Білорусії, Росії, Німеччини, Англії, Іспанії, Данії, Франції, Румунії, Польщі, Хорватії, Болгарії, Чехії, Словаччини, Сполучених Штатів Америки та багато ін.

У працях соціолінгвістів розв'язуються важливі теоретичні проблеми, пов'язані з функціонуванням жаргонно-сленгового вокабуляря в системі сучасних (переважно індоєвропейських) мов.

Водночас багато що залишається недослідженим. Опис наявних жаргонних підсистем, аналіз їхньої лексики, взаємозв'язку з національною мовою та літературними стандартами, територіальними діалектами, народно-розмовною стихією, характеристика жаргонізованих стилів сучасної розмовної комунікації, особливо урбаністичної, вивчення арго, жаргону та сленгу в лінгвістично-історіографічному аспекті – ось далеко не повний перелік проблем, що стоять перед сучасним мовознавством. У мовознавстві до цього часу немає спеціальних комплексних праць лінгвістично-історіографічного характеру, в яких було б розкрито специфіку студіювання арго, жаргону та сленгу в загальнотеоретичному аспекті.

Ми прагнемо здійснити спеціальне лінгвістично-історіографічне дослідження загальнотеоретичних проблем арго, жаргону та сленгу. З цією метою зроблено огляд праць лінгвістично-історіографічного спрямування, присвячених вивченню теоретичних проблем соціальної діалектології упродовж XIX ст. – початку XXI ст.

Отже, **актуальність дослідження** зумовлено тим, що соціолінгвістика – порівняно нова й відносно маловивчена галузь сучасного мовознавства. Існування жаргонології як науки – показник свободи гуманітарної думки і водночас духовної культури суспільства, толерантного до існування літературно-жаргонної диглосії та альтернативного соціально-групового або ж особистісного мовного самовияву. Дослідження соціальних діалектів, надзвичайно важливе для розвитку мовознавчої науки, може бути успішним лише за умови послідовного й усебічного студіювання проблем соціальної діалектології в лінгвістично-історіографічному аспекті. Проте спеціальних комплексних праць такого типу бракує.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Напрямок дослідження пов'язаний з фундаментальною науковою роботою кафедри германської та слов'янської філології Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» «Порівняльно-історичний метод в українському мовознавстві (XIX ст. – 30-і рр. XX ст.)» (номер державної реєстрації 0115U003183). Автором досліджувалися арго, жаргон і сленг упродовж XIX ст. – початку XXI ст. Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Донбаського державного педагогічного університету (протокол № 5 від 30 січня 2014 року) і погоджена в бюро Наукової ради «Закономірності

розвитку мов і практика мовної діяльності» Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні Національної академії наук України (протокол № 2 від 24 квітня 2014 року).

Метою дисертаційного дослідження є розкриття поглядів мовознавців XIX ст. – початку XXI ст. на теоретичні проблеми соціальної діалектології.

Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- розкрити специфіку лінгвоісторіографічного аспекту дослідження арго, жаргону та сленгу; у межах цього завдання здійснити лінгвоісторіографічний огляд праць, автори яких зверталися до теоретичних проблем соціальної діалектології в лінгвоісторіографічному аспекті; висвітлити проблеми термінології, пов'язані з арго, жаргоном і сленгом;
- з'ясувати теоретичні аспекти дослідження арго в соціолінгвістиці 30-х рр. XIX ст. – 20-х рр. XX ст.;
- зробити аналіз теоретичних тверджень мовознавців щодо арго в 30-і рр. XX ст. – на початку XXI ст.;
- виявити й інтерпретувати погляди соціолінгвістів на теоретичні проблеми дослідження жаргону в 40-і рр. XIX ст. – 20-і рр. XX ст.;
- з'ясувати теоретичні проблеми вивчення жаргону в мовознавстві 30-х рр. XX ст. – початку XXI ст.;
- розкрити специфіку студіювання сленгу в соціолінгвістиці 50-х рр. XIX ст. – 40-х рр. XX ст.;
- проаналізувати теоретичні твердження соціолінгвістів щодо сленгу в 50-і рр. XX ст. – на початку XXI ст.

Об'єктом наукового дослідження є розглянута в лінгвоісторіографічному плані сукупність наукових робіт, присвячених загальнотеоретичним проблемам арго, жаргону та сленгу.

Предметом дослідження виступають концепції лінгвістів XIX ст. – початку XXI ст. щодо теоретичних проблем соціальної діалектології на різних етапах розвитку соціолінгвістики.

Матеріал дослідження склали твердження з наукових праць, присвячені вивченню арго, жаргону та сленгу: монографії, лекційні університетські курси, статті, авторами яких є українські, російські, англійські, німецькі, французькі, чеські та інші мовознавці XIX ст. – початку XXI ст.

Методологія дослідження ґрунтується на принципі історизму. Окреслені в дослідженні завдання розв'язано за допомогою *актуалістичного методу*, який знайшов застосування в лінгвістичній історіографії. Та чи інша концепція і методика розглянуті з погляду того, що нового внесли лінгвісти в науку порівняно зі своїми попередниками, та яке значення мали їхні праці для розв'язання проблем соціальної діалектології. Застосування актуалістичного методу також дає можливість передбачити деякі тенденції майбутнього розвитку відповідних теорій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що спробу спеціального комплексного лінгвоісторіографічного дослідження загальнотеоретичних проблем арго, жаргону та сленгу здійснено вперше. Це

зумовило необхідність теоретичної розробки проблеми. Новизна роботи виявляється й у тому, що в ній розглянуто значну кількість лінгвістичних праць, у тому числі й маловідомих.

Теоретичне значення дисертації пов'язане з розробкою методики лінгвоісторіографічного дослідження теоретичних проблем історіографії соціолінгвістики. Оперування значним за обсягом фактичним матеріалом зумовлює необхідність створити методику його систематизації шляхом поєднання хронологічного та концептуального підходів. Ту чи іншу концепцію слід розглядати з погляду того, що нового внесли лінгвісти в науку порівняно зі своїми попередниками та яке значення мали їхні праці для розв'язання актуальних проблем соціальної діалектології.

Практичне значення отриманих результатів. Матеріали дисертації сприятимуть розв'язанню методологічних проблем історіографії соціолінгвістики, вдосконаленню курсів лінгвістичних дисциплін у вищій школі. Результати здійсненого дослідження можна застосовувати у викладанні курсів «Історії лінгвістичних учень», «Вступу до мовознавства» та «Загального мовознавства», «Лексикології», «Практики усного та писемного мовлення» (іноземні мови), «Порівняльної типології української та іноземних мов» на філологічних факультетах закладів вищої освіти, а також у культурно-просвітній роботі.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження були представлені здобувачем на 18 наукових, науково-практичних і науково-методичних конференціях, з них 7 – *міжнародні*: Міжнародна наукова конференція «Актуальні питання російської філології: теорія, методика, переклад» (Київ, 10–11 квітня 2014 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна філологія: теорія і практика» (Київ, 20–21 березня 2015 р.); I Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих учених «Гуманітарний та інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих учених» (Одеса, 24 квітня 2015 р.); X Міжнародна науково-практична конференція «Мови і світ: дослідження та викладання» (Кіровоград, 17–18 березня 2016 р.); II Міжнародна науково-практична конференція студентів та аспірантів «Актуальні проблеми філології та журналістики» (Ужгород, 21–22 квітня 2016 р.); XI Міжнародна науково-практична конференція «Мови і світ: дослідження та викладання» (Кропивницький, 23–24 березня 2017 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Філологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень» (Львів, 8–9 грудня 2017 р.); 11 – *всеукраїнські*: Всеукраїнська науково-теоретична та науково-методична конференція викладачів і студентів Слов'янського державного педагогічного університету, учителів загальноосвітніх закладів «Актуальні питання сучасної науки та освіти» (Слов'янськ, 24–25 квітня 2012 р.); Всеукраїнська науково-теоретична та науково-методична конференція викладачів і студентів Донбаського державного педагогічного університету, учителів загальноосвітніх закладів «Актуальні питання сучасної науки та освіти» (Слов'янськ, 23–25 квітня 2013 р.);

III Всеукраїнська наукова конференція германістів з міжнародною участю «Германістика у XXI столітті: когнітивна, соціо- та прагмалінгвістика» (Харків, 5 квітня 2014 р.); IX Всеукраїнська науково-практична конференція «Перший крок у науку» (Луганськ, 7–8 квітня 2014 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція викладачів і студентів Донбаського державного педагогічного університету, учителів та учнів загальноосвітніх закладів «Актуальні питання сучасної науки та освіти» (Слов'янськ, 22–24 квітня 2014 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція викладачів і студентів Донбаського державного педагогічного університету, учителів та учнів загальноосвітніх закладів «Перспективні напрямки сучасної науки та освіти» (Слов'янськ, 22–24 квітня 2015 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція викладачів і студентів Донбаського державного педагогічного університету, учителів та учнів загальноосвітніх закладів «Перспективні напрямки сучасної науки та освіти» (Слов'янськ, 19–20 травня 2016 р.); VIII Всеукраїнська науково-методична конференція «Східні слов'яни: історія, мова, культура, переклад» (Кам'янське, 18–19 квітня 2017 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція викладачів і студентів Донбаського державного педагогічного університету, учителів та учнів загальноосвітніх закладів «Перспективні напрямки сучасної науки та освіти» (Слов'янськ, 17–19 травня 2017 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція викладачів і студентів Донбаського державного педагогічного університету, учителів та учнів загальноосвітніх закладів «Перспективні напрямки сучасної науки та освіти» (Слов'янськ, 22–24 травня 2018 р.); Четверта всеукраїнська науково-практична конференція «Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених» (Одеса, 26 жовтня 2018 р.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження викладено в 24 публікаціях, з них 6 статей опубліковано у фахових збірниках наукових праць, визначених МОН України, 2 статті – у наукових фахових виданнях, що входять до міжнародної наукометричної бази, 2 статті – у зарубіжних спеціалізованих виданнях, 14 – у збірниках тез, доповідей за матеріалами конференцій.

Обсяг і структура роботи. Структура роботи визначена її метою й завданнями. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, із висновками до них, загальних висновків і списку використаних джерел (695 позицій), двох додатків. Загальний обсяг роботи – 270 сторінок, текстова частина викладена на 183 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** вмотивовано вибір теми та стан наукової розробки досліджуваної проблеми; обґрунтовано актуальність теми, її зв'язок з науковими програмами, планами та темами; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дисертації; сформульовано метод дослідження, наукову новизну роботи, її теоретичне та практичне значення; подано відомості про особистий внесок здобувача, його публікації, апробацію основних положень дисертації, структуру та обсяг роботи.

У першому розділі «Лінгвоісторіографічний аспект дослідження арго, жаргону та сленгу. Метод і напрями дослідження» проаналізовано студіювання арго, жаргону, сленгу в мовознавстві ХІХ ст. – початку ХХІ ст.; розглянуто питання термінології соціальної діалектології та її складових; визначено метод і напрями дослідження; сформульовано висновки до розділу.

Підрозділ 1.1 «Лінгвоісторіографічний аспект дослідження арго, жаргону та сленгу» присвячений лінгвоісторіографічному висвітленню концепцій соціолінгвістів щодо загальнотеоретичного студіювання арго, жаргону та сленгу в європейському та американському мовознавстві упродовж ХІХ ст. – на початку ХХІ ст.

У другій половині ХІХ ст. – на початку ХХ ст. налічується значна кількість досліджень з французького арго. Й. Йордан особливо виділяє праці Ф. Мішеля, М. Швоба і Ж. Гіеса, Л. Сенеана, А. Доза, Г. Ено. О. О. Овчиннікова аналізує праці другої половини ХХ ст. – початку ХХІ ст. П. Гіро, Л.-Ж. Кальве, П. Мерля, О. М. Сабліної, Г. О. Громової, Т. І. Ретінської.

Й. Йордан дослідив французькі, румунські, іспанські, італійські та інші арго. У цілому, досліджень з романських арго (крім французьких) ХІХ ст. – першої половини ХХ ст. явно недостатньо. Бачиться перспективним глибоке студіювання цього питання.

У німецькій лінгвістиці впродовж ХІХ ст. – початку ХХІ ст. зусилля науковців зосереджені традиційно на вивченні молодіжного жаргону.

Г. В. Рябичкіна, В. О. Хом'яков відмічають внесок у дослідження соціальних діалектів на англomовному ґрунті в другій половині ХІХ ст. – у ХХ ст. Дж. К. Хоттена, А. Барера і Ч. Г. Леланда, Е. Партріджа, С. Б. Флекснера, Р. А. Спіерса, Дж. Е. Лайтера та інших науковців.

Давні традиції має дослідження соціальних діалектів у польському мовознавстві. Зокрема, М. М. Прийомишева зазначає, що польське злодійське арго вивчали К. Естрейхер, К. Е., А. Курка, Й. Яворський, В. Ягич.

Українське арго, жаргон активно студіювали К. В. Широцький, О. Т. Горбач, Й. О. Дзензелівський, Л. О. Ставицька. Практика студіювання арго, жаргону, сленгу в українській лінгвістиці наприкінці ХХ ст. – початку ХХІ ст. свідчить про певну обмеженість інтересів вітчизняних авторів соціальними діалектами української мови саме сучасного етапу, причому лише окремими шарами сленгової лексики (молодіжний, міський сленг; учнівський, комп'ютерний жаргон тощо).

М. М. Прийомишева в другій половині ХІХ ст. відмічає думки й ідеї В. І. Даля, Н. Смирнова в осмисленні нестандартної російської лексики і фразеології. Після 1917 р. значний внесок у дослідження соціальних діалектів зробили В. М. Жирмунський, Б. О. Ларін, Д. С. Ліхачов, Є. Д. Поливанов, Л. М. Якубинський. З середини 1930-х і аж до 1970-х років арго в СРСР не вивчалось. У 90-і рр. ХХ ст. почалося активне студіювання соціальних діалектів, яке дещо знизилось на початку ХХІ ст.

Отже, у ХІХ ст. – на початку ХХІ ст. ми відмічаємо низку серйозних фундаментальних праць з дослідження соціальних діалектів. Водночас на

сучасному етапі є багато білих плям, невирішених питань, протиріч у розумінні цих мовних явищ. З боку сучасних науковців переважає фрагментарне студювання праць авторів XIX ст. – першої половини XX ст., відсутній узагальнюючий підхід до їх висвітлення. З наявної літератури значний відсоток лексикографічної, у той же час недостатньо теоретичних досліджень з арго, жаргону та сленгу.

Підрозділ 1.2 «Термінологія соціальної діалектології та її складників». У науковій і навчальній літературі термін **соціальні діалекти (соціолекти)** вживають то в дуже широкому, то в дуже вузькому трактуванні. При широкому тлумаченні терміна в категорію соціальних діалектів включають усі або майже всі соціально зумовлені різновиди мови, незалежно від їх структурно-мовних і функціональних особливостей.

З погляду дослідження термінології важливим видається питання класифікації соціальних діалектів. Варто уваги, що в багатьох мовах зазначене явище має свої особливості й інтерпретується неоднозначно. Л. О. Ставицька вважає найприйнятнішою термінологічно-поняттєву парадигму соціальних діалектів: *арго, жаргон, професійний жаргон, сленг*. Питання класифікації соціальних діалектів представляє багатий матеріал для дослідження, проте, на цей час праці соціолінгвістів не вичерпують усіх теоретичних проблем, практичних аспектів з цієї проблематики. Бракує праць, що узагальнюють питання класифікації соціальних діалектів, зокрема арго, жаргону, сленгу.

Термін *арго* – французького походження. З приводу етимології *арго* дослідники часто обмежуються типовим поясненням: «за своїм походженням неясне» і посилаються при цьому на тлумачення А. Доза, який саму лексему *argot* уважав спорідненою французькому дієслову *hargoter* – «лаяти, сварити». Різні, часто суперечливі й протилежні версії етимології слова *арго* належать П. Тіханову, Й. Йордану, М. О. Грачову, О. Т. Ліпатову, В. С. Істоміну та іншим авторам.

Французьке походження має й слово *жаргон*. Погляди вчених на його етимологію розходяться. Багато хто вважає, що етимологія терміна до кінця не з'ясована і є неясною. М. Фасмер уважав, що *жаргон* походить від французького *jargon* «наріччя, жаргон», яке утворюють від гало-романського *gargone* «болтовня». Існує багато інших цікавих версій.

Сленг – англійський термін, що посідає особливе місце серед соціальних діалектів в англійській мові. Дж. К. Хоттен вважає, що одною з перших етимологій стало зведення слова *slang* до циганського *slang* «мова». На цей час етимологія терміна *сленг* залишається не розкритою.

Отже, етимологія термінів *арго, жаргон, сленг* потребує уточнення.

Незважаючи на значну кількість досліджень з питань соціальних діалектів, до цього часу в різних лінгвістичках має місце термінологічна відмінність основних термінів і понять. Потребують подальшого понятійного наповнення терміни: *загальний жаргон, жаргонізована розмовна мова, інтержаргон, загальний сленг, спеціальний сленг* тощо.

У підрозділі 1.3 «Метод і напрями дослідження» розглянуто загальнотеоретичні питання. Одне з ключових питань сучасного мовознавства – методологічні проблеми. В. А. Глущенко зазначає, що проблема наукових методів є однією з найважливіших у мовознавстві.

Відповідно до поставленої мети та завдань дослідження в роботі застосовано актуалістичний метод (метод актуалізму), який є загальнонауковим методом теоретичного рівня наукового пізнання. Термін *актуалізм* означає принцип пізнання, який полягає у використанні сучасних знань для студіювання минулого, сучасного і завбачення майбутнього.

Термін *актуалістичний метод* уперше застосовано до праць з лінгвістичної історіографії В. А. Глущенко. Про застосування актуалістичного методу у своїх лінгвоісторіографічних дослідженнях писали В. М. Овчаренко, О. Л. Жихарева, О. М. Абрамічева, О. М. Голуб, К. А. Тищенко, О. В. Холодов, І. М. Рябініна, В. І. Теркулов, А. С. Орел, О. О. Клець, Н. В. Холодова, О. О. Фельчак, О. Ю. Марченко, Т. І. Приступа, А. С. Ніколайчук, К. В. Зубенко, С. Ю. Пампура, Р. М. Ситняк, О. В. Карат, О. Й. Бурковська, К. О. Огієнко, О. В. Піскунов, В. В. Роман. Отже, у пропонованій дисертації доцільно застосувати актуалістичний метод, що сприяє найбільш адекватному розкриттю предмета дослідження.

Студіювання лінгвоісторіографічного матеріалу дає змогу окреслити напрями, які безпосередньо підпорядковані меті дослідження – розкриттю поглядів мовознавців ХІХ ст. – початку ХХІ ст. на теоретичні проблеми соціальної діалектології. Напрями дослідження корелюються з основними питаннями (викладеними в розділах 1, 2, 3, 4), а саме: 1) розкриття специфіки лінгвоісторіографічного аспекту дослідження арго, жаргону та сленгу. У межах цього напрямку ми здійснили лінгвоісторіографічний огляд праць, автори яких зверталися до теоретичних проблем, пов'язаних з арго, жаргоном і сленгом; розкрили специфіку відповідної термінології. Напрямом передбачає огляд праць лінгвоісторіографічного спрямування, присвячених вивченню теоретичних проблем соціальної діалектології упродовж ХІХ ст. – початку ХХІ ст. У цьому зв'язку особлива увага приділяється розгляду поглядів К. К. Агузарової, Е. М. Берегівської, І. О. Бодуена де Куртене, В. Д. Бондалетова, І. Р. Гальперіна, П. Гіро, О. Т. Горбача, П. М. Грабового, М. О. Грачова, Я. Губачека, А. В. Гусякової, Й. О. Дзендзелівського, А. Доза, В. С. Єлістратова, В. М. Жирмунського, Й. Йордана, Л.-Ж. Кальве, Ф. Клуге, Дж. Коулман, Б. О. Ларіна, О. Т. Ліпатова, М. М. Маковського, Г. Е. Менкена, П. Мерля, К. Є. Мозжухіна, Ю. Л. Мосенкіса, І. Ніколіва, А. В. Овчиннікової, О. О. Овчиннікової, Е. Партріджа, М. М. Прийомишевої, Т. І. Ретінської, М. Ю. Россихіної, Г. В. Рябичкіної, Л. Сенеана, Б. О. Серебреннікова, Л. О. Ставицької, В. В. Стратена, А. М. Трембіцького, Д. Франсуа-Жежер, В. О. Хом'якова, Г. В. Цибулевської, О. Д. Швейцера та ін. Згідно з першим напрямом дослідження доцільним видається й розкриття проблем термінології соціальної діалектології та її складових. Це класифікація соціальних діалектів, означення понять, дефініції, сутність і етимологія термінів, питання

диференціації арго, жаргону, сленгу. Усі ці питання варті уваги мовознавців, бо до цього часу має місце розходження думок з питань термінології, змішування понять, що обслуговують субстандартну лексику, залишається актуальним питання щодо демаркації понять *арго*, *жаргон* та *сленг*, дуже близьких за своєю семантикою, потребують уточнення й самі дефініції цих понять, оскільки межі між цими мовними стратами досить ефемерні й дифузні, різняться погляди мовознавців і на етимологію термінів *арго*, *жаргон*, *сленг*; 2) з'ясування теоретичних аспектів дослідження арго в соціолінгвістиці 30-х рр. XIX ст. – 20-х рр. XX ст. (згідно із запропонованою нами періодизацією). Другий напрям передбачає студіювання перших досліджень арго. У багатьох індоєвропейських та інших мовах існують різні арго: бродячих ремісників і торговців, жебраків, лірників, лаборів, злочинців, різних декласованих елементів, студентів, школярів, фронтовиків тощо. Більш активно досліджується французьке, російське арго, дещо пасивніше українське й білоруське. Оцінки, трактування, характеристики арго в різних авторів XIX ст. – початку XX ст. суттєво розходяться: від вкрай негативної оцінки (Дж. К. Хоттен) до цілком толерантної (М. І. Греч); 3) аналіз теоретичних тверджень мовознавців щодо арго в 30-і рр. XX ст. – на початку XXI ст. У першій половині XX ст. вчені стали більше уваги приділяти дослідженням арго. З другої половини XX ст. інтерес до вивчення арго посилюється, розширилися географія й тематика відповідних теоретичних досліджень. Водночас погляди авторів на сутність арго розходяться; спостерігається розмитість, дифузність. Експлакаторним видається визначення арго В. В. Хіміка (2000) і Л. О. Ставицької (2005), згідно з якими арго виступає як замкнута лексична підсистема спеціальних номінацій, що обслуговують вузькі соціально-групові (найчастіше професійні) інтереси; 4) виявлення й інтерпретація поглядів соціолінгвістів на теоретичні проблеми дослідження жаргону в 40-і рр. XIX ст. – 20-і рр. XX ст. (відповідно до розробленої нами періодизації). У межах цього напрямку виявлено, що в цей період чітка диференціація жаргонів ще не склалася, але в більшості мов виділяються дві основні групи: а) молодіжні жаргони, б) професійні й корпоративні жаргони. У Німеччині, Франції, Англії, США, Росії, Україні та ін. фіксується жаргон декласованих елементів. Жаргон еволюціонує: на території колишнього СРСР «блатна» мова післяреволюційної доби (1917 р.) зазнала певних змін: вона стала набутком вулиці, перестала бути таємною (В. В. Стратен). Трактування жаргону дослідниками суттєво відрізняється, єдиного визначення немає; 5) з'ясування теоретичних проблем студіювання жаргону в мовознавстві 30-х рр. XX ст. – початку XXI ст. Ми зосереджуємо увагу на помітному трансформуванні жаргону. Він за короткий термін (з 70-х – 80-х рр. XX ст.) змінив свої основні ознаки, властивості й функції. Зокрема, жаргон уже не виступає як таємна мова. З 30-х рр. XX ст. в європейському й американському мовознавстві теоретичні дослідження жаргону нарощуються, а з другої половини XX ст. ще більш активізуються. Особлива увага приділяється вивченню молодіжного жаргону; б) розкриття специфіки студіювання сленгу в соціолінгвістиці 50-х рр. XIX ст. – 40-х рр. XX ст. (згідно з нашою

періодизацією). Дослідники сленгу другої половини XIX ст. (Д. Анлікус, А. Барер і Ч. Г. Леланд, Г. Бауман, Дж. С. Фармер і У. Е. Хенлі, Дж. К. Хоттен) виявилися першовідкривачами у вивченні сленгу; вони зробили цілу низку важливих відкриттів. Водночас учені не змогли дати відповіді на багато питань, що торкаються сленгу, низку з них тільки позначили. Проте безсумнівним є те, що зусилля вчених у другій половині XIX ст. заклали основу для поглибленого студіювання сленгу в XX – XXI ст. У першій половині XX ст. дослідження зі сленгу активізуються завдяки працям Л. Блумфілда, Д. Греттана, Дж. Б. Грінафа і Дж. Л. Кіттріджа, О. Єсперсена, А. Керноя, Г. Л. Менкена, Е. Партріджа, Ф. Сехріста, Г. В. Фаулера і Ф. Г. Фаулера та ін. У 50-і рр. XIX ст. – 40-і рр. XX ст. соціолінгвісти виділили низку характерних особливостей сленгу, які пізніше були докладніше й глибше розкриті послідовниками; 7) аналіз теоретичних тверджень соціолінгвістів щодо сленгу в 50-і рр. XX ст. – на початку XXI ст. У другій половині XX ст. – на початку XXI ст. термін *сленг* застосовується при характеристиці субстандартної лексики англійської, французької, німецької, шведської, чеської, словацької, хорватської, болгарської, польської, російської, української та інших мов. При цьому треба мати на увазі, що сленг, як мовленнєвий шар системи мови, по-різному формувався в різних мовах. Відрізняються не тільки долі сленгу, а й його понятійно-семантична сутність. Аналіз досліджень соціолінгвістів дозволяє виявити найбільш виразні особливості сленгу.

У **другому розділі** «*Арго як об'єкт дослідження в соціолінгвістиці (30-і рр. XIX ст. – початок XXI ст.)*» зроблено наголос на історичному розвитку, еволюції арго, стану його функціонування і поширення в різних мовах, класифікації, притаманних арго характерних рисах, властивостях, якостях. Сформульовано висновки до розділу.

Підрозділ 2.1 «*Загальнотеоретичне вивчення арго в соціолінгвістиці 30-х рр. XIX ст. – 20-х рр. XX ст.*». У цей період теоретичних досліджень арго мало, перші достатньо глибокі починають з'являтися наприкінці XIX ст. – на початку XX ст. Більш активно вивчається французьке, російське арго, дещо пасивніше українське і білоруське. Оцінки, розуміння, характеристики арго різних авторів поки ще суттєво розходяться.

Дослідники виділяють такі характерні особливості арго: 1) спадкоємність, тісний зв'язок між старими і новими арго; 2) соціально-групова приналежність; 3) притаманність арго низки функцій; 4) нестабільність, мінливість, але, разом з тим, наявність основного словникового фонду арго; 5) поступове зближення різних арго, але часто воно має регіональні відмінності; 6) багатозначність; 7) синонімічність; 8) короткість (лаконічна стислість), образність; 9) вільність від вузької професійної спеціалізації; 10) взаємодія арго одне з одним і з іншими формами національної мови тощо.

Л. Шпітцер, М. І. Греч, В. І. Даль, К. Студинський та ін. схиляються до думки про арго як штучно створену мову. Водночас ряд дослідників заперечує таємність, умовність арго.

Отже, мовознавці 30-х рр. XIX ст. – 20-х рр. XX ст. заклали підвалини для більш ґрунтового студіювання арго в XX – XXI ст.

Підрозділ 2.2 «*Специфіка дослідження загальнотеоретичних проблем арго в соціолінгвістичних студіях європейських та американських учених (30-і рр. XX ст. – початок XXI ст.)*». У першій половині XX ст. вчені стали більше уваги приділяти дослідженням арго. У другій половині XX ст. – на початку XXI ст. інтерес до вивчення арго посилювався, розширилась географія і тематика відповідних теоретичних досліджень. У 30-і рр. XX ст. – на початку XXI ст. арго в різній мірі вивчається в лінгвістичних студіях Франції, Іспанії, Румунії, Німеччини, Англії, США, Словаччини, Росії, України тощо.

Учені намагаються наповнити адекватним змістом поняття *арго*. Водночас погляди авторів на поняттєву сутність арго розходяться, вона в мовознавстві є досить розмитою і дифузною.

Окрім характерних особливостей арго, виділених у XIX ст., дослідники звертають увагу на змішаний характер арго, нечіткість, розмитість меж. У зазначений період виділяються наступні головні функції арго: конспіративна, ідентифікуюча, номінативна, експресивна. Проте значення і вплив конспіративної функції помітно знизились. Розвиток арготичної лексики в різних індоєвропейських мовах виявляє в основному однакові тенденції, але кожне національне арго має свою специфіку.

Багато теоретичних питань з арго ще глибоко не вивчені. Це відноситься, наприклад, до словотвірної системи арго, яка в низці лінгвістик розглянута фрагментарно; у лінгвістиці відсутній сталий погляд на класифікацію арго. В оцінках дослідників арго немає єдності поглядів: низка авторів розуміють арго як лексику декласованих елементів, більшість сприймають його значно ширше; продовжуються філологічні суперечки щодо природи сучасного арго: є арго таємним і умовним чи створено стихійно. Ці та інші проблеми потребують подальшого глибокого дослідження й узагальнення.

У **третьому розділі** «*Жаргон у соціолінгвістичних студіях (40-і рр. XIX ст. – початок XXI ст.)*» зроблено наголос на історичному розвитку, еволюції жаргону, стану його функціонування і поширення в різних мовах, класифікації, притаманних жаргону характерних особливостях. Сформульовано висновки до розділу.

Підрозділ 3.1 «*Загальнотеоретичне вивчення жаргону в соціолінгвістиці 40-х рр. XIX ст. – 20-х рр. XX ст.*». Аналіз дослідження жаргону в зазначений період свідчить про те, що теоретичні питання висвітлення жаргону в науковій літературі відображені недостатньо. У XIX ст. жаргон фіксується переважно в глосаріях і словниках, теоретичних досліджень дуже мало. Тільки наприкінці XIX ст. – початку XX ст. з'являються поодинокі ґрунтовні теоретичні праці з жаргону. Але поки ще розуміння жаргону в різних мовах суттєво відрізняється, єдиного визначення немає.

У розглядуваний період дослідники виділяють такі характерні особливості жаргону, як 1) соціально-групова приналежність; 2) тематична спрямованість жаргонної лексики; 3) нестабільність, мінливість, але, разом з тим, певна

стійкість жаргонної лексики; 4) у деяких випадках регіональна приналежність жаргонних лексичних одиниць; 5) багатозначність; 6) позитивність; 7) емоційність, експресивність, гумористичність; 8) взаємодія жаргону з іншими формами мови; 9) взаємопроникнення різних жаргонів, особливо вплив злодійського жаргону на інші; 10) розширення сфер функціонування жаргону (наприклад, у художній літературі).

Підрозділ 3.2 «*Специфіка дослідження загальнотеоретичних проблем жаргону в соціолінгвістичних студіях європейських та американських учених (30-і рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.)*».

До 50 – 60-х рр. ХХ ст. спостерігаємо повільне, з другої половини ХХ ст. більш інтенсивне, поглиблене дослідження жаргону в європейському й американському мовознавстві. Учені наповнюють змістом нове поняття – *інтержаргон*, розширюють розуміння щодо загального жаргону і окремих груп у різних мовах.

На основі досліджень вітчизняних й іноземних учених виділяється низка ознак, характерних рис жаргону: 1) притаманність певних функцій; 2) гендерні й вікові особливості; 3) зближення (єдність) жаргонної лексики в багатьох мовах (проте, це не однозначний процес); 4) тематична спільність жаргону в різних мовах; 5) позитивність жаргонної лексики, висока образність, оціненість, багатозначність тощо.

Аналіз свідчить, що теоретичні питання студіювання жаргону в науковій літературі відображені недостатньо: жаргон не вивчається комплексно, на матеріалі різних мов, в історичному розвитку; дослідження зосереджені переважно на вивченні одного з видів жаргону: шкільного, студентського, солдатського, комп'ютерного тощо; часто вказані праці невисокої якості; бракує досліджень, що узагальнюють питання студіювання жаргону в соціолінгвістиці. Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо в систематизації наукових поглядів мовознавців на жаргон, розширенні кола досліджуваних мов, продовженні студіювання праць відповідних авторів у лінгвістичноісторіографічному аспекті.

У четвертому розділі «*Студіювання сленгу (50-і рр. ХІХ ст. – початок ХХІ ст.)*» зроблено наголос на історичному розвитку, еволюції сленгу, стану його функціонування і поширення в різних мовах, класифікації, притаманних сленгу характерних особливостях. Сформульовано висновки до розділу.

Підрозділ 4.1 «*Загальнотеоретичне вивчення сленгу в соціолінгвістиці 50-х рр. ХІХ ст. – 40-х рр. ХХ ст.*». Для другої половини ХІХ ст. характерне звернення до різних особливостей сленгу (уперше в мовознавстві) і перехід від простого укладання словників і глосаріїв до наукового студіювання. Д. Анлікус, А. Барер і Ч. Г. Леланд, Г. Бауман, Дж. С. Фармер і У. Е. Хенлі, Дж. К. Хоттен здійснили в теоретичному аспекті перші спроби історичного аналізу сленгу, визначення контурів поняття *slang*, його трактування, характеристики, диференціації, творення сленгізмів тощо. Водночас вони не змогли дати відповіді на багато питань стосовно сленгу, низку з них тільки позначили.

У першій половині ХХ ст. дослідження зі сленгу активізуються. Значний внесок у студіювання сленгу внесли О. Єсперсен, Е. Партрідж, Дж. Б. Грінаф і Дж. Л. Кіттрідж, Л. Блумфілд та ін.

У 50-і рр. ХІХ ст. – 40-і рр. ХХ ст. автори в своїх працях виділили характерні особливості сленгу: 1) стародавність і спадкоємність; 2) наявність спільного сленгу (*general slang*) і спеціального сленгу; 3) групова приналежність; 4) відкритість, але, разом з тим, наявність у другій половині ХІХ ст. поглядів на сленг, як на таємну мову; 5) мінливість, рухливість, але, у той же час, існування сленгізмів, що тривалий час не зникають і не змінюються; 6) образність і багатство експресії, гумор і жарт; 7) багата синоніміка сленгу, його метафоричність; 8) живі факти словотворчості, новоутворення; 9) активна взаємодія сленгу з іншими соціальними діалектами, територіальними діалектами, розмовною мовою, літературною мовою.

Отже, у досліджуваній період, поряд із здобутками у вивченні сленгу, науковцями ще не створена загальноприйнята дефініція поняття *сленг*, яка враховувала б усі ознаки сленгізмів, не проведена глибоко диференціація сленгу, не виділені чітко притаманні йому функції тощо.

Підрозділ 4.2 «Специфіка дослідження загальнотеоретичних проблем сленгу в соціолінгвістичних студіях європейських та американських учених (50-і рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.)». З другої половини ХХ ст. починається поглиблене студіювання сленгу в різних мовах. У другій половині ХХ ст. – на початку ХХІ ст. термін *сленг* застосовується щодо досліджень субстандартної лексики англійської, французької, німецької, шведської, чеської, словацької, хорватської, болгарської, польської, російської, української та інших мов. Серед досліджень зі сленгу в більшості мов превалює молодіжна тематика (сленг шкільний, студентський, молодіжних груп тощо).

Найбільш виразні особливості сленгу другої половини ХХ ст. – початку ХХІ ст.: популярність; нестандартний характер, різноманітність, розмитість терміна *сленг*; відкритість, незамкненість сленгу по відношенню до інших сфер загальнонаціональної мови, розпливчатість меж сленгу; недовговічність лексичного складу сленгу і, в той же час, живучість; експресивність, емоційність, різноманітність відтінків слів (жартівливі, іронічні, глузливі, презирливі, грубі і навіть вульгарні); яскраво виражений оцінний характер, жвавість, образність; багатозначність; положення нижче літературної мови, протиставлення їй; уживання сленгу в усній мові тощо. Вищенаведені якості сленгу свідчать про багатство і різноманітність цього лінгвістичного феномену.

Незважаючи на значну кількість наведених у дисертації теоретичних праць, положень, висновків щодо сленгу, багато питань з цієї проблематики залишаються проблематичними і дискусійними, що відкриває широкі можливості й перспективи для подальших досліджень.

ВИСНОВКИ

1. Дослідження соціальних діалектів, надзвичайно важливе для розвитку лінгвістики, може бути успішним лише за умови послідовного й усебічного студіювання проблем соціальної діалектології в лінгвоісторіографічному аспекті (з обов'язковим розв'язанням питань термінології соціальної діалектології та її складових). Проте здійснений нами огляд праць лінгвоісторіографічного спрямування, присвячених вивченню теоретичних проблем соціальної діалектології упродовж ХІХ ст. – початку ХХІ ст., засвідчив, що в мовознавстві до цього часу немає спеціальних комплексних праць лінгвоісторіографічного характеру, в яких було б розкрито специфіку студіювання соціальних діалектів (арго, жаргону та сленгу) у загальнотеоретичному аспекті. З метою встановлення цієї специфіки виклад матеріалу доцільно здійснювати за такими напрямками: 1) розкриття специфіки лінгвоісторіографічного аспекту дослідження аргю, жаргону та сленгу; 2) з'ясування теоретичних проблем дослідження аргю в соціолінгвістиці 30-х рр. ХІХ ст. – 20-х рр. ХХ ст.; 3) аналіз теоретичних тверджень мовознавців щодо аргю в 30-і рр. ХХ ст. – на початку ХХІ ст.; 4) виявлення й інтерпретація поглядів соціолінгвістів на теоретичні проблеми дослідження жаргону в 40-і рр. ХІХ ст. – 20-і рр. ХХ ст.; 5) з'ясування теоретичних аспектів студіювання жаргону в мовознавстві 30-х рр. ХХ – початку ХХІ ст.; 6) розкриття специфіки студіювання сленгу в соціолінгвістиці 50-х рр. ХІХ ст. – 40-х рр. ХХ ст.; 7) аналіз теоретичних тверджень соціолінгвістів щодо сленгу в 50-і рр. ХХ ст. – на початку ХХІ ст.

2. Теоретичні аспекти, пов'язані з функціонуванням аргю, активно досліджуються вже в лінгвістиці 30-х рр. ХІХ ст. – 20-х рр. ХХ ст. У багатьох індоєвропейських та інших мовах існують різні аргю: бродячих ремісників і торговців, жебраків, лірників, лаборів, злочинців, різних декласованих елементів, студентів, школярів, фронтовиків тощо. Перші достатньо глибокі дослідження аргю починають з'являтися наприкінці ХІХ ст. – на початку ХХ ст. Більш активно досліджується французьке, російське аргю, дещо пасивніше українське й білоруське. Оцінки, трактування, характеристики аргю в різних авторів ХІХ ст. – початку ХХ ст. суттєво розходяться: від вкрай негативної оцінки (Дж. К. Хоттен) до цілком толерантної (М. І. Греч.). Дослідники аргю 30-х рр. ХІХ ст. – 20-х рр. ХХ ст. відзначають притаманні йому характерні риси, властивості, якості: а) спадкоємність; б) соціально-групову приналежність; в) нестабільність, мінливість, але, водночас, наявність основного словникового фонду; г) поступове зближення різних аргю (водночас кожне аргю відзначається своєрідністю, часто має регіональні відмінності); г) багатозначність; д) синонімічність; е) стислість, образність; е) вільність від вузької професійної спеціалізації; ж) взаємодію аргю одне з одним і з іншими формами національної мови тощо. Розвиток арготичної лексики в різних європейських мовах виявляє в основному однакові тенденції (В. М. Жирмунський), але кожне національне аргю має свою специфіку (В. С. Єлістратов). У ХХ ст. аргю змінилося. У Франції воно

стало невід'ємною частиною усної мови. На території колишнього СРСР у першій половині ХХ ст. яскраво виявилось арго злочинного світу. У кінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст. в Росії, Україні арго злочинного світу широко проникає в розмовну мову широких верств населення.

3. Вагомими є теоретичні твердження мовознавців щодо арго в 30-і рр. ХХ ст. – на початку ХХІ ст. У першій половині ХХ ст. дослідження активізуються. З другої половини ХХ ст. інтерес до студіювання арго посилюється, розширилися географія й тематика відповідних теоретичних досліджень. Водночас погляди авторів на сутність арго розходяться (розмитість, дифузність). Експлакаторним видаються визначення арго В. В. Хіміка (2000) і Л. О. Ставицької (2005), згідно з якими арго виступає як закрита лексична підсистема спеціальних номінацій, що обслуговують вузькі соціально-групові (найчастіше професійні) інтереси. У наш час арго потребує подальшого глибокого дослідження. Ідеться про студіювання еволюції словотвірної системи арго, про формування сталого погляду на його класифікацію тощо.

4. У 40-і рр. ХІХ ст. – 20-і рр. ХХ ст. в теоретичному плані активно досліджується й жаргон. Чітка диференціація жаргонів ще не склалася, але більшість дослідників виділяє дві основні групи: а) молодіжні жаргони, б) професійні і корпоративні жаргони. У Німеччині, Франції, Англії, США, Росії, Україні та ін. фіксується жаргон декласованих елементів. Жаргон еволюціонує: на території колишнього СРСР «блатна» мова післяреволюційної епохи (1917 р.) зазнала певних змін: вона стала набутком вулиці, перестала бути таємною (В. В. Стратен). Тракткування жаргону дослідниками суттєво відрізняється, єдиного визначення немає. У досліджуваній період теоретичні питання студіювання жаргону в науковій літературі відображені недостатньо. У ХІХ ст. жаргон фіксується переважно в глосаріях і словниках, теоретичних досліджень дуже мало. Тільки наприкінці ХІХ ст. – на початку ХХ ст. з'являються поодинокі ґрунтовні теоретичні праці з жаргону.

5. Дослідження теоретичних проблем жаргону поглиблюється в мовознавстві 30-х рр. ХХ ст. – початку ХХІ ст. У другій половині ХХ ст. жаргон помітно трансформувалася, за короткий термін (з 70-х – 80-х рр. ХХ ст.) він змінив свої основні ознаки, властивості й функції. Зокрема, жаргон уже не розглядається як таємна мова. З 30-х рр., а особливо з другої половини ХХ ст. в європейському й американському мовознавстві теоретичні дослідження жаргону активізуються. Особлива увага приділяється вивченню молодіжного жаргону. З 70-х – 80-х рр. ХХ ст. жаргон студіюється на матеріалі багатьох мов, але дослідження зосереджені переважно на вивченні одного з його різновидів. Перспектива подальших теоретичних досліджень жаргону полягає в розширенні кола розглядуваних мов.

6. У 50-і рр. ХІХ ст. – 40-і рр. ХХ ст. в теоретичному плані активно вивчається й сленг. У ХІХ ст. – на початку ХХ ст. сленг застосовувався переважно на англійськомому ґрунті. У першій половині ХХ ст. сленг починає поширюватися і в інших індоєвропейських мовах, особливою популярністю він користується в молоді. Дослідники сленгу другої половини ХІХ ст. (Д. Анґлікус,

А. Барер і Ч. Г. Леланд, Г. Бауман, Дж. С. Фармер і У. Е. Хенлі, Дж. К. Хоттен) виявилися першовідкривачами у вивченні сленгу, вони зробили цілу низку важливих відкриттів. Водночас залишилося без відповіді багато питань, що торкаються сленгу. Проте, безсумнівно, зусилля вчених у другій половині ХІХ ст. заклали основу для поглибленого студіювання сленгу в ХХ – ХХІ ст. У першій половині ХХ ст. дослідження зі сленгу активізуються завдяки працям Л. Блумфілда, Д. Греттана, Дж. Б. Грінафа і Дж. Л. Кіттріджа, О. Єсперсена, А. Керноя, Г. Л. Менкена, Е. Партріджа, Ф. Сехріста, Г. В. Фаулера і Ф. Г. Фаулера та ін. Було виділено низку характерних особливостей сленгу, які пізніше були докладно й усебічно проаналізовані послідовниками.

7. Вагомими виступають теоретичні твердження соціолінгвістів щодо сленгу в 50-і рр. ХХ ст. – на початку ХХІ ст. Термін *сленг* застосовується при характеристиці субстандартної лексики англійської, французької, німецької, шведської, чеської, словацької, хорватської, болгарської, польської, російської, української та інших мов. При цьому треба мати на увазі, що сленг як мовленнєвий шар системи мови по-різному формувався в різних мовах. Відрізняються не тільки долі сленгу, а й його понятійно-семантична сутність. Було виявлено найбільш виразні особливості сленгу: а) популярність; б) нестандартний характер, різноманітність, розмитість терміна *сленг*; в) відкритість, незамкненість сленгу по відношенню до інших сфер загальнонаціональної мови; г) недовговічність лексичного складу сленгу і водночас його живучість; г) експресивність, емоційність, різноманітність відтінків слів (жартівливі, іронічні, глузливі, презирливі, грубі й навіть вульгарні); д) яскраво виражений оцінний характер, жвавість, образність; е) багатозначність; є) розпливчатість меж сленгу; ж) стан «нижче» літературної мови, протиставлення їй; з) уживання сленгу в усній мові тощо (ці якості сленгу свідчать про його багатство й різноманітність). Водночас у низці праць сленг досліджується однобічно: здебільшого вивчається сучасний сленг, окремі модні його різновиди (молодіжний, комп'ютерний тощо), як правило, однієї мови; до студіювання беруться окремі вузькі питання сленгу (семантична характеристика, словотвір, фразеологія, сленг і засоби масової інформації, сленг у лексикографії, сучасний сленг певної мови тощо). Недостатньо уваги приділяється комплексному вивченню сучасного сленгу та його різновидів у різних індоєвропейських мовах і мовах інших сімей. Саме в комплексному дослідженні сучасного сленгу полягають перспективи подальших наукових розвідок.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО В ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації, у фахових виданнях України:

1. Бойко (Руденко) М. Ю. Л. О. Ставицька про історію дослідження арго, жаргону та сленгу. *Система і структура східнослов'янських мов* : зб. наук. праць

/ відп. ред. В. І. Гончаров. Київ : Вид-во Нац. пед ун-ту ім. М. П. Драгоманова, 2014. Вип. 7. С. 33–41.

2. Руденко М. Ю. Лінгвоісторіографічний аспект дослідження арго, жаргону та сленгу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного ун-ту. Серія : Філологія* : зб. наук. праць / голов. ред. І. В. Ступак. Одеса, 2014. Вип. 13. С. 178–182.

3. Руденко М. Ю. До питання про класифікацію соціальних діалектів. *Наукові записки. Серія : Філологічні науки* : зб. наук. праць / Кіровоградський дер. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка; голов. ред. О. Семенюк. Кіровоград, 2016. Вип. 145. С. 65–70.

4. Руденко М. Ю. Загальнотеоретичне вивчення жаргону в соціолінгвістиці ХІХ ст. *Наукові записки. Серія : Філологічні науки* : зб. наук. праць / Кіровоградський дер. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка; голов. ред. О. Семенюк. Кропивницький, 2017. Вип. 153. С. 585–590.

5. Руденко М. Ю. Специфіка дослідження загальнотеоретичних проблем жаргону в соціолінгвістичних студіях європейських та американських учених (ХХ ст. – початок ХХІ ст.). *Закарпатські філологічні студії* : науковий журнал / Ужгородський нац. ун-т; голов. ред. І. М. Зимомря. Ужгород, 2018. № 4, т. 2. С. 74–82.

6. Руденко М. Загальнолінгвістичний аспект вивчення сленгу (50-і рр. ХІХ ст. – початок ХХІ ст.). *Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології* : зб. наук. праць / за заг. ред. В. А. Глушенка. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2018. Вип. 7. С. 8–20.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації, що входять до міжнародних наукометричних баз:

7. Руденко М. Ю. Специфіка дослідження загальнотеоретичних проблем арго в соціолінгвістичних студіях європейських та американських учених (30-і рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного ун-ту. Серія : Філологія* : збірник наукових праць / голов. ред. В. Я. Мізецька. Одеса, 2018. Вип. 34, т. 1. С. 105–109. (Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща)).

8. Руденко М. Ю. До питання про сленг у мовознавстві (50-і рр. ХІХ ст. – 40-і рр. ХХ ст.). *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Лінгвістика* : зб. наук. праць / голов. ред. В. Олексенко. Херсон : Херсонський держ. ун-т, 2018. Вип. 34. С. 95–98. (Збірник зареєстровано в міжнародній наукометричній базі Index Copernicus International S. A.).

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації, у зарубіжних спеціалізованих виданнях:

9. Руденко М. Ю. Исследование аргю, жаргона и сленга: вопросы терминологии. *Филологические науки. Вопросы теории и практики* : научно-теоретический и прикладной журнал / гл. ред. Д. Н. Рябцев. Тамбов : Грамота, 2016. № 5 (59), ч. 3. С. 127–134.

10. Руденко М. Ю. Общетеоретическое изучение аргю в социолингвистике (30-е гг. XIX в. – 20-е гг. XX в.). *Веснік Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы. Серыя 3 : Філалогія. Педагогіка. Псіхалогія* : научный рецензируемый журнал / гл. ред. И. Ф. Китурко. Гродно, 2018. Т. 8, № 3. С. 70–76.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

11. Лось (Руденко) М. Ю. Сленг американських студентів. *Актуальні питання сучасної науки та освіти* : матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної та науково-методичної конференції викладачів і студентів СДПУ, учителів загальноосвітніх закладів (м. Слов'янськ, 24–25 квітня 2012 р.) / відп. ред. Н. М. Маторіна. Слов'янськ : Слов'янський дер. пед. ун-т, 2012. Вип. 4. С. 161–169.

12. Бойко (Руденко) М. Ю. Аргю, жаргон, сленг: питання термінології. *Германістика у XXI столітті: когнітивна, соціо- та прагмалінгвістика* : III Всеукраїнська наукова конференція германістів з міжнародною участю (м. Харків, 5 квітня 2014 р.) / відп. за вип. В. Г. Пасинок. Харків : Харківський нац. ун-т імені В. Н. Каразіна, 2014. С. 120–121.

13. Бойко (Руденко) М. Ю. Соціальна діалектологія: лінгвоісторіографічний огляд. *Перший крок у науку* : матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Луганськ, 7–8 квітня 2014 р.) / Луганський нац. ун-т; голов. ред. С. В. Савченко. Луганськ : Глобус – Прінт, 2014. Т. 1. С. 87–93.

14. Бойко (Руденко) М. Ю. Дослідження жаргону в мовознавстві XIX ст. – початку XXI ст. *Актуальні питання сучасної науки і освіти* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів і студентів ДДПУ, учителів та учнів загальноосвітніх закладів (м. Слов'янськ, 22–24 квітня 2014 р.) / відп. ред. Н. М. Маторіна. Слов'янськ : Донбаський дер. пед. ун-т, 2014. Вип. 6. С. 58–62.

15. Руденко М. Ю. З історії дослідження соціальних діалектів. *Сучасна філологія: теорія і практика* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Молодий вчений) (м. Київ, 20–21 березня 2015 р.). Херсон : Гельветика, 2015. С. 104–107.

16. Руденко М. Ю. З історії дослідження сленгу. *Перспективні напрямки сучасної науки та освіти* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів і студентів ДДПУ, учителів та учнів загальноосвітніх

закладів (м. Слов'янськ, 22–24 квітня 2015 р.) / відп. ред. Н. М. Маторіна. Слов'янськ : Донбаський дер. пед. ун-т, 2015. Вип. 7. С. 375–378.

17. Руденко М. Ю. До питання про термінологію соціальної діалектології (та її складових). *Гуманітарний та інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих учених* : матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених (м. Одеса, 24 квітня 2015 р.). Одеса : Міжнародний гуманітарний ун-т, 2015. Ч. 3. С. 150–152.

18. Руденко М. Ю. До питання про демаркацію понять *арго, жаргон, сленг. Актуальні проблеми філології та журналістики* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції студентів та аспірантів (м. Ужгород, 21–22 квітня 2016 р.) / Ужгородський нац. ун-т; відп. ред. Н. Ф. Венжинович. Ужгород : Гражда, 2016. Вип. 4. С. 159–161.

19. Руденко М. Ю. Про терміни *соціальний діалект і соціолект. Перспективні напрямки сучасної науки та освіти* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів і студентів ДДПУ, учителів та учнів загальноосвітніх закладів (м. Слов'янськ, 19–20 травня 2016 р.) / відп. ред. Н. М. Маторіна. Слов'янськ : Донбаський дер. пед. ун-т, 2016. Вип. 8, ч. 1. С. 269–273.

20. Руденко М. Ю. Дослідження арго в мовознавстві ХХ ст. – початку ХХІ ст. *Східні слов'яни: історія, мова, культура, переклад* : матеріали VIII Всеукраїнської науково-методичної конференції (м. Кам'янське, 18–19 квітня 2017 р.) / Дніпровський дер. техн. ун-т, каф. перекладу; відп. ред. К. О. Біла. Кам'янське : Дніпро, 2017. С. 12–23.

21. Руденко М. Ю. Дослідження сленгу в мовознавстві ХІХ ст. *Перспективні напрямки сучасної науки та освіти* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів і студентів ДДПУ, учителів та учнів загальноосвітніх закладів (м. Слов'янськ, 17–19 травня 2017 р.) / відп. ред. Н. М. Маторіна. Слов'янськ : Донбаський дер. пед. ун-т, 2017. Вип. 9, ч. 1. С. 229–233.

22. Руденко М. Ю. З історії вивчення арго в європейському й американському мовознавстві (30-і рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.). *Філологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 8–9 грудня 2017 р.). Львів : ЛОГОС, 2017. С. 18–20.

23. Руденко М. Ю. З історії дослідження арго в європейському мовознавстві ХІХ ст. – початку ХХ ст. *Перспективні напрямки сучасної науки та освіти* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів і студентів ДДПУ, учителів та учнів загальноосвітніх закладів (м. Слов'янськ, 22–24 травня 2018 р.) / відп. ред. Н. М. Маторіна. Слов'янськ : Донбаський дер. пед. ун-т, 2018. Вип. 10, ч. 2. С. 112–116.

24. Руденко М. Ю. Мовознавці про розвиток і функціонування сленгу (50-і рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.). *Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених* : матеріали Четвертої

всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 26 жовтня 2018 р.).
Одеса : Міжнародний гуманітарний ун-т, 2018. С. 130–133.

АНОТАЦІЯ

Руденко М. Ю. Арго, жаргон і сленг у європейському й американському мовознавстві: історія і сучасний стан дослідження. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.15 – загальне мовознавство. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» МОН України. – Одеса, 2019.

У дисертації здійснене спеціальне лінгвоісторіографічне дослідження загальнотеоретичних проблем арго, жаргону та сленгу в європейській та американській соціолінгвістиці. З цією метою проведено огляд праць лінгвоісторіографічного спрямування, присвячених вивченню теоретичних проблем соціальної діалектології упродовж ХІХ ст. – початку ХХІ ст.

Відповідно до поставленої мети та завдань в дисертації застосовано актуалістичний метод. На основі аналізу зроблено висновок про важливість термінології соціальної діалектології для дослідження арго, жаргону, сленгу. Отримано підтвердження притаманності арго, жаргону сленгу низки важливих рис, властивостей, якостей.

Результати дослідження свідчать, що європейськими й американськими лінгвістами в ХІХ ст. – на початку ХХІ ст. проведено значну роботу з дослідження соціальних діалектів, створено багато цінних фундаментальних теоретичних і лексикографічних праць, в яких висвітлено проблеми походження та функціонування арго, жаргону та сленгу. Проте на цей час дослідження вчених з тематики соціальних діалектів відстають від потреб сьогодення. Залишається низка дискусійних питань, на які дослідники не дали відповіді і які потребують вирішення.

Ключові слова: соціолінгвістика, соціальний діалект (соціолект), арго, жаргон, сленг, лінгвоісторіографічний аспект, актуалістичний метод.

АННОТАЦИЯ

Руденко М. Ю. Арго, жаргон и сленг в европейском и американском языкознании: история и современное состояние исследования. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.15 – общее языкознание. – Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского» МОН Украины. – Одесса, 2019.

В диссертации сделано специальное лингвисторграфическое исследование общетеоретических проблем арго, жаргона и сленга в европейской и американской социолингвистике. С этой целью проведен обзор работ лингвисторграфической направленности, посвященных изучению

теоретических проблем социальной диалектологии на протяжении XIX в. – начала XXI в.

В соответствии с поставленной целью и задачами в диссертации применен актуалистический метод. На основе анализа сделан вывод о важности терминологии социальной диалектологии для исследования арго, жаргона, сленга. Получены подтверждения присущности арго, жаргону, сленгу ряда важных черт, свойств, качеств.

Результаты исследования свидетельствуют, что европейскими и американскими лингвистами в XIX в. – начале XXI в. проведена значительная работа по исследованию социальных диалектов, создано много ценных фундаментальных теоретических и лексикографических работ, в которых освещены проблемы происхождения и функционирования арго, жаргона и сленга. Однако, в настоящее время, исследования ученых по тематике социальных диалектов отстают от требований дня. Остается ряд дискуссионных вопросов, на которые исследователи не дали ответы и которые требуют решения.

Ключевые слова: социолингвистика, социальный диалект (социолект), арго, жаргон, сленг, лингвистикографический аспект, актуалистический метод.

SUMMARY

Rudenko M. Ju. Argo, jargon and slang in European and American Linguistics: History and Modern State of Research. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology (PhD): Speciality 10.02.15 – general linguistics – The State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Odesa, 2019.

The special linguistic historiographical research of general theoretical problems of argo, jargon and slang in European and American social linguistics is presented in the thesis. For this purpose the review of works of linguistic historiographical direction, devoted to the study of theoretical problems of social dialects during the XIX century – the beginning of the XXI century is done. The authors of the reviewed works are English, French, Spain, Italian, German, Danish, Romanian, Czech, Croatian, Slovak, Bulgarian, Polish, American, Russian, Belarusian, Ukrainian and linguists of other countries. Important theoretical problems, connected with the functioning of jargon-slang vocabulary in the system of modern (mainly Indo-European) languages are solved in the works of social linguists.

In the research attention is paid to the review of terminology of social dialectology and its constitutes, that is of great importance for argo, jargon and slang investigation.

According to the goal and tasks of investigation, actualistic method (method of actualism), that gives an opportunity to investigate the subject of the research more adequately.

The first deepest researches of argo appeared in the end of the XIX century – the beginning of the XX century. French, Russian argo is invested more active, Ukrainian

and Belarusian is investigated a bit more passive. Remarks, conceptions, characteristics of argo of different authors (30-s of the XIX century – 20-s of the XX century) essentially diverge: from the most negative to the tolerant. In argo of the mentioned period scientists underline the features, qualities: succession, close connection between old and modern argo; social grouped belonging; instability, variability, but at the same time, existence of basic vocabulary fund of argo; gradual approaching of different argo, etc.

Authors of scientific works observe evolution of argo, in particular it was changed in the XX century. In France argo has become an integral part of French oral speech. On the territory of the former USSR in the first half of the XX century argo of the criminal world appeared. In the end of the XX century – in the beginning of the XXI century in Russian, Ukraine argo of the criminal world widely penetrates in conversational speech.

In the first half of the XX century scientists paid more attention to the argo investigation. From the second part of the XX century interest to the argo study became more, geography and thematic of the theoretical investigations became wider. However, views of the authors to the conceptual essence differ, it is rather blurred and diffuse.

In the XIX century – the beginning of the XX century clear differentiation of jargons was not built yet, but in major languages two main groups are underlined: 1) youth jargons, 2) professional and corporate jargons. Youth jargon dominates in many languages. The conception of jargon in different languages differs a lot, there is no only definition. In the XIX century jargon is fixed in glossaries and dictionaries, there are very few theoretical investigations. Only at the end of the XIX century – the beginning of the XX century some basic works of jargon appear.

30-s of the XX century – the beginning of the XXI century are noted by appearing of great amount of theoretical works of jargon. Firstly, youth, declassed jargons are investigated; gradually, from the second part of the XX century, the attention of linguists is focused also to the other grouped jargons, as well as professionals.

In the second part of the XX century jargon is signally transformed, it demonstrates extraordinary dynamic opportunities, due to that it changed its main features, properties and functions for a brief period (70-s – 80-s of the XX century). Jargon is not considered as secret, conditional language. In spite of numerous works of jargon, even nowadays linguists don't have the only view of the notion jargon.

In the XIX century – the beginning of the XX century slang was widen mainly in English language basis. In the first part of the XX century slang was widen also in other European languages. The second part of the XIX century is characterized by the studying of different sides of slang. In the first part of the XX century theoretical researches of slang are intensified. From the second part of the XX century in-depth study of slang in different languages begin. More active researches of the thematic of slang are held in linguistics of England, the USA, become deeper in Russia, generally from the first decade of the XXI century – in Ukraine. In many other languages these

investigations are held sluggish. Among researches of slang in the majority of languages, youth subject dominates.

Scientists select more expressive traits of slang: nonstandard character, variety; openness, both brevity and vitality; expressiveness, emotionality, estimated character, imagery, polysemy, etc.

The results of the research testify, that considerable work of study of social dialects are held by European and American linguists of the XIX – in the beginning of the XXI century, a lot of valuable fundamental theoretical and lexicographical problems of origin and functioning of argo, jargon and slang are shown. However, at this time, researches of the scientists of the subject of social dialects lag behind needs of the present; a lot of mentioned questions remain problematic and controversial, they need a solution. In linguistics till now there is no complex lingua-historic-graphical research, where argo, jargon and slang are studied in a general theoretical aspect. Mentioned above opens wide opportunities and perspectives for further investigations.

Key words: social linguistics, social dialect (sociolect), argo, jargon, slang, lingua-historic-graphical aspect, actualistic method.